

Huts kontranimu gisa: semantika eta zubi kognitiboak

Huts como contrónimo: semántica y puentes cognitivos

Huts comme contronyme : sémantique et ponts cognitifs

Huts as a contronym: semantics and cognitive bridges

RENTERIA URIARTE, Xabier
Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)
University of the Basque Country (UPV/EHU)
xabier.renteria@ehu.eus

Noiz jaso: 2022-01-14

Noiz onartua: 2022-06-08

Huts adigaiak, bere esanahi kontraesankorrekin, zeresan handia eman du euskal kulturari. Eztabaida hori haustarritik mamitzeko, bere semantika deskribatzen da hemen, sakone-ra ontologikoa duen baloratzen eta kontranimotasunari hurbiltzeko zubi kognitiborik daukan zundatzen. Ondorioz, kontranimu hau homonimia (ausazko) edo polisemia (erlazionatu) gisa ulertu behar den proposatzen da. Amaitzeko, *Huts*-i buruzko eztabaida trinkorako hurrengo pausoak proposatzen dira.

Gako-hitzak: *Huts*, kontranimu, hedadura semantiko, eremu semantiko, zubi kognitibo.

El concepto de *Huts* o vacío, con sus significados contradictorios, ha jugado un papel importante en la cultura vasca. Para sustentar este debate desde sus propias bases lingüísticas, se describe aquí su semántica, se evalúa su profundidad ontológica, y se contrasta si implica algún puente cognitivo que haga entendible su contranimidad. En consecuencia, se plantea si este contrónimo debe entenderse como homonimia (aleatoria) o como polisemia (relacionada). Para concluir, se proponen los siguientes pasos para una discusión consistente sobre el *Huts* euskérico.

Palabras clave: *Huts*, contrónimo, extensión semántica, campo semántico, puente cognitivo.

Le concept de *Huts* ou vide, avec ses significations contradictoires, a joué un rôle important dans la culture basque. Afin d'alimenter ce débat avec nos propres bases linguistiques, nous étudions ici sa sémantique, évaluons sa profondeur ontologique et observons si cela implique un quelconque pont cognitif qui puisse rendre compréhensible sa conronymie. Par conséquent, nous nous demandons si ce conronyme doit être considéré comme homonyme (aléatoire) ou comme polysémie (rattaché). Pour terminer, nous proposons des étapes en vue d'un débat cohérent sur le concept de *Huts* basque.

Mots-clés : *Huts*, conronyme, extension sémantique, champ sémantique, pont cognitif.

Huts or empty, with its contradictory meanings, has drawn intense attention in modern Basque culture. To substantiate this discussion from the core, its semantics are described, likely ontological significances assessed, and a cognitive bridge to address contranimity is tested. Consequently, it is proposed that this contranym be understood not as a (random) homonymy but as a (related) polysemy. Finally, the next steps are proposed for an intensive discussion on *Huts*.

Keywords: *Huts*, contranym, semantic range, semantic field, cognitive bridge.

RENTERIA URIARTE, Xabier (2022). «*Huts* as a contranym: semantics and cognitive bridges», *Euskera*, 2022, 67: 87-114.

Gogoan har:

- (1) Bihotz hori hutsa da.
- (2) Hori bihotz hutsa da.
- (3) Hori bihotz hutsa da.

Eta hausnartu:

(1)-en esanahia ‘bihotz hau hutsik dago’ da, alegia, ‘bihotz honek ez du ezer barruan’.

(2)-k esanahia du ‘hau bihotza besterik ez da, ez beste ezer, bihotz bat besterik ez dugu aurrean’.

(3)-n, aurrekoaren esakune berean, esanahia da ‘hori maitasun absolutua da, ontasun purua edo erabateko pertsona ona edo izate ona’.

Londres Handiko kafetegi batean ‘an empty coffe’ eskatuz gero, alegia, *kafe hutsa*, zerbitzariak, harriturik begiratu eta gero, kikara hutsik ekarriko luke, kaferik gabekoa. Hori eskatu dela ulertuko baitute, kaferik gabeko zerbait. Gasteizen gauza bera eskaturik, zerbitzariak ingelesentzat ‘black coffee’ dena ekarriko luke, hots, beste ezer gabeko kafe purua. Euskaldunontzat naturaltasunez *kafe hutsa* den hori.

Hizkuntzek dituzten bitxikeria anitzen artean beste bat ematen du (1)-(3) saskiak, beste modu batean esateko. Egitura gramatikal horretan sarturik dagoen edozein kontzeptuk izango du pareko kontraesana: zerbaiten *hustasuna edo gabexia absolutua* bere *izaera garbi, xahu eta aratza* adierazteko erabiltzen da, bere *natura funtsezkoa* adierazteko. Ontologikoki esanahirik balu, kontraesan gorenean litzateke: zerbaiten hustasunak bere izaera absolutua dakar, alegia, ‘ezereza/izaera’ aurkari semantikoak. Esangura ontologikoa baztertu beharra iradokitzen du honek, alegia, homonimiaren aurrean garelako ondorioztatzea, azterketa linguistiko gehiagorik gabe.

Dena den, hizkuntzan dituen erabilera sarriei begiraturik, egokia ematen du hasieratik homonimia zentzugabea edo polisemia zentzuduna den zorrozki baloratzea eta, polisemia balitz, irismenak ondo deskribatzea. Bizitzako hainbat bitxikeria bezala, ‘kasualitatea ala kausalitatea?’ aukeraren mende

dagoelako *Huts* euskaldunaren kontranimotasun hau ere. Euskal kulturaren eztabaida klasiko baten aurrean gara.

Artikulu honek eztabaidaren hastapen linguistikoak aztertzen ditu. Hasteko, *Huts*-en kontranimotasuna aztertzen da, homonimoa kontsideratzeko argudioak eta polisemia kontsideratzeko zantzuak elkarrizketan jarriz. Bigarren atalean hedadura semantikoa azaltzen da: esanahi zentraletan, lokuzio edo esapideetan, eta atsotitz eta esaeretan. Hirugarrenean eremu semantikoak dira aztergai: esanahi eta ezaugarri semantiko bera duten hitzekin, eta esanahi erlazionatua duten hitzekin. Laugarrenean auzia ebazteko nahitaezkoak diren zubi kognitiboak zundatzen dira. Ondorioetan, eztabaida kultural honek, hastapen linguistikoetan behintzat, trinkotasuna duela eta jarrai dezakeela proposatzen da. Eta irakurketarako argibidea ematen da. Testu moten eta hizkuntz desberdinen kasu aniztasunaren ulerpenera errazte aldera, adigai nagusiak (*huts*, *bete*, *zulo*, *harro*) eta lokuzio edo esaera prototipikoak (*pertsona harroa*) hizki etzanean daude; adibideak ('pertsona harroa dela diote'), esanahiak (*harroputz* da 'handiustez bete') eta erdaren kasuak (lat. 'essentia') komatxo bakunen artean; eta ohikoa den bezala, aipuak komatxo artean ("implement and animal are unrelated").

1. *Huts*-en kontranimotasuna

1.1. *Huts* 'ezereza/existentzia' edo 'hustasuna/natura' kontranimio gisa

Huts euskararen lehen idatzi historikoetatik dokumentatua den hitza da (OEH 2022). Zenbaki gisa 'zero' esan nahi du eta substantibo gisa 'ezereza, hustasuna' (gogoratu goiko 1 kasua; hurrengo zenbakiak aurreko kasuei dagozkie modu berean). Baina 'purua, absolutua, osoa' ere esan nahi du adjektibo gisa jokatzeko duenean (2 eta 3 kasuak). Ondorioz, *Huts* erabateko kontraesana da, 'huts' edo 'ezer ez' (1) eta 'osotasuna' edo 'betetasuna' (2) esan nahi duelarik termino berak. Hala ere, aurkakotasuna azken kasuak (3) areagotzen du, objektu horren 'natura, existentzia, erabatekotasuna, identitatea, izatea, zerizana, esentzia'ren kontzeptua gauzatzeko eta zehazteko modu gisa jokatzeko baitu.

Azken zentzu horretan, *Huts*-ek existitzen diren gauzei edo existentziei buruzko ontologia zuzena dakar (eguneroko errealitatei buruzkoa), eta, bide batez, hauek bildu eta orokortuko bagenitu, Existentziaren Ontologia-ren bat (errealitatearen osotasunari buruzkoa). Edozein kasutan, ‘existentzia’ (partikular) edo ‘existentzia’ (orokor) horiek ‘existentziarik eza’ oinarritzea zentzugabekoa dirudi. Gauzak horrela, ikuspegi ontologiko trinkoa egon daitekeela uste dutenek (ezaguna, Oteiza 1963, baita Ortiz-Osés 2007 ere) kritika zorrotzak jaso dituzte (batez ere, Hartsuaga 2012b). Hemen eztabaidaren hastapen linguistikoa baloratuko da, orain arte hein handian zokoratua izan dena.

Euskaraz, edo euskara modernoan behintzat, badirudi esanahi nagusia edo prototipikoa ‘hutsa’ edo ‘barruan ezer ez duelarik’ dela (1). *Zakua hutsa dago*, adibidez, ‘poltsak ez du barruan ezer’ esan nahi du. Hala ere, existentzia bat aipatzen denean, bere natura, purutasuna, osotasuna edo zerizana-ren zentzuan, ‘huts/ezer ez’ (2 eta 3) esanahia ere erabiltzen da. Aurreko kasuan, *zaku hutsa da* esaldiak ‘poltsa bat besterik ez da, poltsa bat eta ezer gehiagorik ez’ esan nahi du edo, beste batzuetan, ‘poltsa bat bere horretan, poltsa bat bere naturan bertan’. Adibide gehiago dira *txirotasun hutsa* ‘erabateko miseria’ gisa; *egia hutsa* ‘egia absolutu’ gisa; eta Immanuel Kanten ‘Kritik der reinen Vernunft’, euskaraz, *Arrazoimen Hutsaren Kritika* da.

Bada lehen mailako erabileretan, dena den, nagusia omen den beste adiera negatibo bat, ‘gabezia, akatsa’ esanahia duena; ‘horretan *huts egin duzu*’ kasuan bezala. Hartsuagak (2012) euskal hutsa deritzonaren ikuspegi oteizarra eta paleolitikoa ezesteko erabiltzen du, baina ez dago zertan horretan sartu ikuspegi ontologikoren bat egon daitekeen zehazteko. Izatez, *Huts-en* (2) eta (3) adierak edozein kasu partikularri aplikagarriak direnez, ontologiaren bat egon badago. Eta, esan bezala, kasu desberdinen osotasuna kontuan hartuz, errealitatearen osotasunari buruzko ontologiaren bat iradokitzen da natura eta identitatea eta, horien bidez, izatea, modu berezi batean adieraziz munduko izaki eta gertakari desberdinentzat. Termino berriak dira hauek, azken mendeetakoak, euskarak antzinatek dakarren *folk ontology* baten aurrean gaudela kendu gabe. Sintesi gorenean, *zerbait bere hutsean* ‘zerbait bere hustasunean’ da literalean, baina semantikoki ‘zerbait bere horretan’ eta ‘bere izaeran edo zerizanean’ adierazten du.

Huts-ek ikuspegi ontologikoa dakarren ala ez barik, hustasun ontologiko edo definitzaile hori hustasun fisikoa edo zerbaiten gabezia delako adigaiarekin bat etortzea kasualitatea den ala ez da eztabaida.

Edonola, osotasunei eta izaerei buruzko termino batetik espero daitekeen bezala, *Huts*-ek esanahi ezberdin asko ditu. Adibidez, *behi hutsa* ‘ernaldu gabeko behia’ da, eta ‘behia besterik ez’ edo ‘behi purua’ ere, hiztunaren asmoaren arabera. *Huts*-ek adierazi ditzake, testuinguru-aukera guztiak kontuan hartuta: barruan ezer gabea ala betea, purua, erabatekoa; hutsa/osoa; absentzia/presenzia; baliorik gabekoa/balio osokoa; alferrikakoa/autentikoa; eskasia, antzua, ugalkorra/purua eta sinplea, osoa, absolutua, deskonposatua; akatsa edo emaitza txarra ala ekintza osoa eta perfektua (Azkue 1969; OEH 2022).

Tankera honetako adigaiari ‘kontranimio’ deritze, baina esparru linguistikoa zabalagoa da. Hauxe litzateke edozein eztabaidaren abiapuntua.

1.2. Polisemiak, homonimoak, kontranimioak eta *Huts*

Termino polisemikoa edo *polisemia* “a single linguistic expression having multiple related senses” (Carston 2021: 108) da, eta *homonimoa*, zentzuak edo esanahiak erlazonaturik ez daudenean, hots, ausaz edo halabeharrez gertatu direnean. Polisemien edo homonimoen muturreko kasua *enantiosemiak*, *kontranimioak* edo *auto-antonimoak* dira, “inherently oppositional meanings” (Murodova; Djumabaeva 2019: 75) gertatzen direnean “designat[ing] both an idea and the idea’s antithesis” (Howie 2012: 159).

Huts-en (1)-(3) esangurek enantiosemia edo kontranimio gardena dakarte, erabateko aurka-hitza da, baina zer baloratu genezake bere jatorriari buruz: ausazko homonimoa dela, linguistika kognitiboan muntaren bat izan dezakeen polisemia ala sakonera ontoepistemikoren bat ekar liezagukeen egitura?

1.3. *Huts* homonimoa kontsideratzeko argudioak

Huts-en kontranimotasuna polisemia gisa ulertzeko arazoa zera da: polisemia eta kontranimio askoren jatorria, gehienena edo guztiena agian, esanahiak

erlazionatzen dituen objektu edo ekintzaren bat dela, kognitiboki azal daitekeena. Adibidez, *lumatu* hitzaren ‘erauzi’ eta ‘lapurtu’ esanahietan, polisemia batek zer bait ateratzeko ekintzari egiten dio erreferentzia. Eta hitz berak ‘lumatu’ (lumak jarri) eta ‘ez lumatu’ (lumak kendu) esanahietan duen kontranimoak ‘lumak’ delako objektuari egiten dio aipu. ‘Luma’ objektua da, beraz, zubi kognitiboa. Beste kontranimo bat italierazko *feria* hitza da, ‘oporrak, atsedeen eguna’ eta, hizkera informalean, ‘lanegun’ esanahia ere baduena. Kasu honetan, *feria* laneguna da saltzaileentzat, baina, sarri, atsedeen egun alaia erosle eta ikusbera askorentzat. ‘Feria’ bera edo ‘ferian eguna ematea’ dira zubi, beraz. Zoritxarrez, *Huts*-en ‘hustasun/purutasun’ esanahietan ezinezkoa dirudi kontranimoak ekintza edo objekturen bati erreferentzia egitea, aipua existentzia gabeziaren gainean eraikia baitago: hustasunean, gabezian, ezerezean legoke euskarri kognitiboa. Erabat zentzugabea omen.

Gainera, enantiosemia batzuk, agian gehienak edo guztiak hau kendurik, beste elementu linguistikoko batzuen edo komunikazioaren elementu kognitiboen esanahiaren bidez argitzen dira hizkuntzaren erabileran. Adibidez, ingelesez *custom* hitzak ‘arrunta’ eta ‘berezi’ esanahi kontraesankorrak ditu, baina esaldiaren arabera argituko da aukera (‘it was custom in these parts to have your boots custom made’ edo ‘alde hauetan arrunta zen botak neurrira eginak izatea’ kasuan bezala). Aitzitik, *Huts*-en enantiosemia hiztunen hizkuntzan eta adimenean hain errotuta dago, non aditz eta orden kontrajarriak sortzea baino ez duen behar, *huts egin/egite hutsa* edo ‘akats egin/egite purua edo erabatekoa’ adibidean bezala. Testuinguru kognitiboa desagertua da hizkuntza natural minimalean.

Huts-en esanahietan ‘ezereza/izaera’ aurkari semantikoen kontranimotasun gorenak, akaso horregatik, goitik beherako azterketarik gabe gelditu da euskalaritzan orain arte, hizkuntzek dituzten bitxikeria anitzen kutxan gordeirik eta, hein handian, ahazturik. Beste diziplinetan izan da eztabaida luzea, Oteiza (1963) eta Hartsuaga (2012) direlarik argudioen muturretan, aipatu bezala. Baina, hizkuntzalaritzatik begiratuta, Goenaga (1975) da orain arteko azterketa bakarra, semantika ontologikoak labur azpimarratzen dituelarik (131-134 or.) eta interpretazio heidegertar-kristaua ematen duelarik (135-145 or.), baina adiera negatiboen aldetik (‘hutsa da ezereza eta huts egitea’ alderditik) eta ez alde zinez ontologikotik (‘hutsa da natura’ alderditik).

Bidezkoa dirudi. *Huts*-en kontranimotasun ustez ontologikoak, haste-ko, logika aristotelikoa goitik behera apurtzen du, alegia, ezer ezin dela bera ez den zerbait izan (identitatearen legea); ezer ezin dela bere kontra-koa izan (kontraesan gabeziaren legea); eta edozer gauza jakin bat ala gauza hori ez den gauza jakin bat dela (baztertutako erdiaren legea). Hori edozein kontranimotan gertatzen da eremu txiki batean, hau da, kontra-animotasunik gabeko lehen esanahiaren eremuan, eta hori dela eta aurki daiteke kontranimotasunaren jatorrian zubi kognitiboren bat (goiko *luma-tu* edo *feriado* kasuetan bezala). Baina *Huts*-en kasuan ezintasun logikoa erabatekoa da, lehen esanahia existentziaren osotasunari ala hustasunari berari dagokiola. Esan bezala, zubi kognitiboren bat aurkitzeak ezinez-koa dirudi, zubiaren hanka bat hustasunean edo ezerezean jarri beharko litzatekeelako. Ondorioz, logikaren apurketak eta zubi kognitiboan gabe-ziak kontranimotasunean eraikitako edozein semantika ontologiko ezetsi-ko lukete.

1.4. *Huts* polisemia kontsideratzeko zantzuak

Dena den, zenbait bitxikeria kognitibok *Huts*-en kontranimotasuna ez dela homonimia iradokitzen du. Hasteko, kasualitatea balitz, kasu linguis-tikoren batean gertatuko zen ziur asko, baina ez kasu desberdinetan; horrek hizkuntzaren logika estrukturalen bat -eta ez ausazko homonimiaren bat- iradokitzen du. Hitzaren hitz konposatuaren, esapideen eta esaeren esanahi desberdinetan horrela den ala ez kontrastatzeko da atal hau.

Kontranimiaren inguruan biltzen diren *Huts*-en esanahiak ‘hustasun-eze-reza’ substantiboaren edo ‘huts-erabateko, purua’ adjektiboaren inguruan koka daitezke. Bakarra dago hauetatik aparte: *huts* ‘artzainen txabolak aterpetzen zituen oholak, teila moduko xafla handiagoak’ adiera (OEH 2022). Eta ikus bedi hemen kontranimotasunaren logika mantentzen dela: espa-zioaren ‘hutsa’ estaltzen duen hori da ‘hutsa’.

Har bitez, era berean, *Huts* monema gisa barneratzen dituzten hitz kon-plexuak; adibidez, *oinutsik*. *Oinutsik*-ek ‘oinen hustasunean’ du esanahi lite-rala, baina ‘zapatarik gabe’ da benetakoa (edo hiztunen arteko) esanahia edo

mezua. Kontraesan semantikoa absolutuki mantentzen da, beraz: hitzak ez du adierazten bere monemek adierazitakoa (ileen eta oinen hustasun edo gabezia), monemek adierazitakoaren kontrakoa baizik (oinak bere horretan bakarrik egotea, hau da, 'zapaten hustasunean edo gabezia'). Zapatarik gabe egotea ez da gabezia horrekin adierazten, geratzen den eta presente dagoen horren bidez baizik: oinak.

Eta, berriz ere, hau ez da soilik *oinutsik* hitzaren kasualitatea, homoni-moetan gertatzen den bezala: *biluzik* hitzak berdin funtzionatzen du. 'Ileen hustasunean' duelarik esanahi literala, 'jantzirik gabe' du azken mezua. Berriz ere, hitzak ez du monemek adierazitakoa adierazten (ileen hustasun edo gabezia), aurkakoa baizik (ileak bere horretan egotea, jantzirik gabe).

Zalantzarik balego, har bedi hitz mota hauen erarik minimalena, alegia, *hutsez* delakoa. Normalean akzio bati egotzen zaio, baina esanahia ez dago hustasunari lotua, aurkakoari baino: *hutsez* da 'zerbaiten poderioz', adibidez, 'esatearen hutsez' da 'esandakoa errepikatzearen poderioz', kontranimota-suna mantenduz.

Berdintsu gertatzen da hitz konposatuetan eta esaeretan. Adibidez, *adar-huts* esatean 'hostorik gabe' adierazten da, eta ez 'adarrak gabe', alegia, definitzen denaren osotasuna eta trinkotasuna nabarmentzen da, ez kendu dena. Era berean, *atorra-huts* ez da 'atorrarik gabe', 'atorraz beste jantzirik gabe' baizik; *larru-huts* ez da 'larrurik gabe', 'bakarrik larrutan, biluzik' baizik; *azal-huts* ez da 'azalik gabe', 'azala edo itxurakeria besterik ez izan' baizik; *begi-huts* ez da 'begirik gabe', 'arreta osoan' baizik eta abar. *Oinutsik* eta *biluzik* hitzen logika kognitiboa mantentzen da, beraz. Beste hitz sorta baten, *hutsa adinako* ez da 'ezereza bezalakoa', 'handi, itzel' baino; eta *hutsik adinean* 'ugari' da. Minimalera joz, berriz ere, *huts garbi* ez da 'akats garbia' adiera negatiboan, 'puru, aratza' adiera ontologikoan baizik.

Ondorioz, *huts*, gehigarririk gabeko monema isolatuan, 'erabateko ez egotea edo gabezia' eta 'erabateko agerpena edo izatea' izan daiteke eta, hitz konposatuen partaide gisa, iraulia mantentzen du, homonimoetan gertatu ohi ez dena. Dena den, bizpahiru zantzuk ez dute lortuko, *Huts*-en kontranimotasunari buruz, homonimiaren aldeko argudio sendoak eraistea. Azterketa sistematikoak beharrezkoa ematen du.

2. Hedadura semantikoa

Esanahien *hedadura semantikoak* (ingelesez ‘semantic range of meanings’) hitz baten esanahien eremuaren edo barrutiaren zabaltasunari egiten dio aipu, alegia, hitz horren esanahien aniztasun edo erabileren multzo gisa ulertzen da (kontzeptua asko erabilia eta gutxi definitua da ingelesez, ikus adibidez Clark 2013; Poole 2004; Trask 2015: 44). Hedadura handiagoak erlaziorik gabeko esanahien homonimia ala harremanen bat inplika dezake; adibidez, “bat (implement) and bat (animal) are unrelated [but] pupil (eye) and pupil (student) are historically linked” (Akmajian *et al.* 2017: 255.).

Adigairen baten polisemia zabaletan, esanahi batek beste esanahietan eragina izan dezake, ikuspegi ontologikoren bat islatuz; alegia, munduko edo existentziako alderdiren batean arreta edo nolabaiteko irizpidea isla liteke, delako hizkuntzaren hitzunen interesekoa dena (adibidez, ingelesezko ‘material’ hitzean ‘physical matter’ek beste esanahietan eragin anitz ditu). Horrelako proposamen bat fidagarria izateko, arreta hori murriztua eta ausazkoa ez dela frogatzeko, analisia zehaztasunez egin beharko litzateke, honako hauek arakatuz: a) *esanahi zentralen* sorta semantikoa hitz gisa, hau da, hiztegiko esanahi kopurua, hitza beste hitzetan monema gisa partaide denean ere kontuan hartuz; b) hitz horrekin eraiki diren *lokuzioetako* esanahi sorta semantikoa, batez ere esanahi metaforikoenetan; c) *esaeretan eta atsotitzetan* harturiko presentzia eta d) esanahiren batek besteengan eduki litzakeen *elkarreraginak*.

2.1. Esanahi zentralen hedadura semantikoa (hitz gisa)

Huts hitzak ‘ezer ez duena’ edo ‘materiarik gabeko espazioa’ du esanahi zentrala, baina horren inguruan sorta semantiko oso zabala du. *Euskaltzaindiaren Hiztegiak* (EH 2022) 12 esanahi jasotzen ditu eta iturri lexikoa duen *Orotariko Euskal Hiztegiak* (OEH 2022) 15 esanahi. Har dezagun OEH: 10 esanahi ditu substantibo gisa, 5 adjektibo gisa eta, aparte, beste 8 aditz gisa. Zinez zabala da. Baina, gainera, 115 esanahi ditu hitz konposatuetan, sarri lokuzio edo esapide egonkor bihurtu direnak (106 dira substantibo eta adjektibo, eta 9 aditz, *huts* egin aditza eta berarekin doazenak aurrekoekin ze-

rendatzen direlarik). Goian aipatu dira substantibo eta adjektibo gisa funtzionatzen dueneko adibideak, baina aditz forman, *hustu* gisa, berdin gertatzen da; besteak beste, ‘barrukoak atera’, ‘informazioa lortu’, ‘kezkak adierazi’ edo ‘kaka egin’ adierazi ditzakeelarik (*huts egin*-ek ere, literalki ‘hutsune bat egin’ denak, hainbat esanahi ditu). Arreta jar dezagun orain hutsunaren ontologia hertsiki erakutsi dezakeen ‘hutsune/hutsarte’ parean.

Huts-ek pertzepzio arruntaren oinarritzko parametroen osagai gisa funtzionatzen du, bai espazioarena eta bai denborarena (OEH 2022): espazioaren osagai txukuna da *hutsune*, eta denborarena *hutsarte*. *Hutsune*-k ‘espazio huts bat’ esan nahi du, baina baita ‘espazioa’ kontzeptua orokorrean ere (eta ‘izar arteko espazioa’ ere bai). *Hutsarte*-k ‘denbora hutsa’ esan nahi du, baina baita ‘aisia’ edo ‘aukera’ ere, orokorrean. Euskaraz nahiko elkartrukatzen dira kontzeptuok, adibidez, *hutsune* ‘denbora tartea edo hutsunea’ denean, edo *hutsunegabe* ‘jarduera jarraitua’ eta *hutsarte* ‘espazio hutsa’ direnean. Bestalde, *une* ‘denbora tarte oso laburra’ da, eta *tarte* bai espaziokoa eta denborakoa izan daiteke. Kale hizkeran ere arrunta da ‘*horraino* ala *horrarte* heldu gara’ bezalakoak era trukagarrian erabiltzea (eta ez litzateke akatsa, denbora eta espazioa izatez kontzeptu erlazionatuak direlako, Segurola 2020k gogoratu bezala). Hutsak edo gabezia absolutuak espazioaren elementu eratzaile gisa hartzea eta, are gehiago, denboraren eratzaile gisa hartzea ere, bitxia gerta daiteke neurri handi batean, baina erabat loturik dago hemen aztertzen ari den ikuspegi kognitiboarekin eta ontologikoarekin (bide batez, *Huts*-en alderdi honek ontologia erlatibistarekin bat egiten du).

Azkenik, hizkuntzen arteko alderaketak lagungarri gerta litezke arreta ontolinguistikoak baloratzeko. Auzokoak dituen espainierarekin eta frantsesarekin alderaturik, hiztegi ofizialak harturik irizpidetzat, honakoa da emaitza. *Diccionario de la Lengua Españolak* 14 esanahi eta 10 lokuzio edo esapide zerrendatzen ditu ‘vacío’ hitzerako, 500 milioi hiztunek 4 kontinenteetan dituzten erabileretan, 23 akademiek bildurik. *Dictionnaire de l’Académie française* 5 esanahi eta 17 esapide zerrendatzen ditu ‘vide’ hitzerako, 300 milioi hiztunen erabileretan, kasu honetan ere 4 kontinenteetan. *Orotariko Euskal Hiztegiak*, alde nabarmenarekin, 15 esanahi eta 115 lokuzio edo esapide ditu hitz konposatuetan, 700 mila hiztunen erabileretan eta kontinente bakarrean den Euskal Herrian erabat kontzentratuak.

2.2. Esapideetako esanahi sorta semantikoa

Sarri hitz, hitz konposatu eta esapideen arteko bereizketa nahikotxo hautazkoa izaten da, adierazpen berdintsuak eta semantika bateragarriak dituzte-eta. Baina azterketa argitze aldera, komenigarria da banan-banan zehaztea. Orain arte argi geratu da *Huts* adigaia euskal hiztunen arreta-foku nabarmen gisa agerrarazten duela lokuzioetan dituen esanahien gama semantikoak, esanahi anitz eta arras metaforikoekin. Izan ere, lexikoari buruzko literatura oso hedatuta ez dagoen euskara bezalako hizkuntza minorizatu batean, Goenagak (1975) liburu oso bat eskaini zion *Huts* kontzeptuari. Euskaltzaindiaren hiztegiek (EH 2022; OEH 2022) zabaltasun harrigarria erakusten dute lokuzioetan eta hitz konposatuetan. Adibidez, *hutsean* ‘musu-truk edo dohainik’ adierazteko erabiltzen da, *hutsean eman* esakunean bezala. *Hutsak bete* edo ‘hutsik dagoena bete’ esaerak ‘beharrezkoa lortzea’ esan nahi du. *Hutsaren hurrengo* ‘garrantzirik gabekoa’ da. *Barrenak hustu* edo ‘gure barrua hustu’ lokuzioak ‘gure kezkek adieraztea’ esan nahi du eta abar.

Aurreratu bezala, maila semantiko mota horrek euskarazko adimenak espazioan eta hutsean duen interesgunea erakusten du. Adibidez, pertsona maitatuaren gabedia adierazteko, adimen euskaldunak *zure hutsa dut* esaera erabiliko du, emozioetan hori sentitzen dela (edota hitza sortzean hori sentitzen zela) islatuz. Espainiera-frantsesa-euskara alderaketa hiztegi ofizialak irizpide hartuta (*Diccionario de la Lengua Española - Dictionnaire de l'Académie française - Orotariko Euskal Hiztegia*), esandako 10-17-115 dira, hurrenez hurren.

2.3. Atsotitzak eta esaerak

Huts adigaiaren esanahi nagusiak presente dira atsotitzetan. Hustasun espazial fisikoa dago, adibidez, *ontzi utsek ezteu ganexka eitten* atsotitzean eta baita *ahoa bero eta sabela huts* atsotitzean ere, Garatek (1998) bildu moduan. Hauxe da corpus kasua atal honetan. Esanahi ontologikoa dute, besteen artean, *abendua gau huts eta jai huts* atsotitzek. Baita *aberatsa tranpa hutsa, pobrea amets utsa* esaera zaharreen ere. Edo *egia hutsa be, gauza lehorra* delakoan. Eta

zozokeriatan dabillena, zozo edo alper utsa erranairuan, edota *erroiak mikeari uts beltza* zahar-hitz kasuan. Eta bi zentzuak biltzen dira beste kasu batzuetan, hala nola, *etxe huts, haserre huts* eta *hobe da ogi hutsa, aho hutsa baino*.

Erdaretan ez da nahitaez metafora hau erabiltzen pareko atsotitzetan. Esate baterako, ingelesezko ‘it is not the beard that makes the philosopher’ edo ‘ez du bizarrak filosofoa egiten’ euskaraz *txanoak ez du buru hutsa betetzen* litzateke, eta arreta hori errepikatzen da ‘you cannot tell a book by its cover’ metafora *boneta ederrak buru hutsa estali* erranairuaren bidez egitean. Hutsari (adigaiari) eta espazioei (hutsune zehatz fisikoei) arreta berezia eskaintzen zaiela erakuts dezake beste hizkuntzetan parekoak diren atsotitzek aditasun eta metafora horiek gutxiago erabiltzeak, aurreko ataletan bezala. Adibidez, ‘a hungry belly has no ears’ zahar-hitzak *sabel hutsari ez eman arrazoirik, eman jaterat* du pareko, eta gertuko ‘hunger is the teacher of the arts’ delakoak *sabel hutsa, entendimentu argia*. ‘Blue are the faraway hills’ *urrutiko intxaurreta bete-betea, bertara joan ta hutsa* izango luke pareko euskaraz (aldaera ezagunagoa *urruneko intxaurreta hamalau, bertara joan eta lau delarik*). ‘Poor men have no souls’ delakoak *sakela uts, gizona otz* esaera zaharraren mezua du. Eta ‘praise is always pleasant’, euskal adimenean, alderantziz interpretatzen da: *ohore zakua, beti hutsa*.

Hustasuna metafora gisa euskararen erabiltzen ez den baina erdaretan erabiltzen diren kasuak egongo direnez, egokia da alderaketa orokorra egitea. Garate (1998) bildumak euskal esaera zaharrek beste hizkuntzetan dituzten paraleloak jasotzen ditu; corpus gisa bilduma hau harturik, euskal esaeren % 0,7k *huts* terminoa dauka. Ingelesez % 0,2k du ‘empty, emptiness, to empty’. Espainieraz % 0,05ek du ‘vacío, vaciar’. Eta latinez % 0,05ek du ‘vacuus, vacuum’. Zatikiak ahazturik, $7 - 2 = 0,5 - 0,5$ da aldean lerroa. Hori irizpide, *huts* kontzeptuak arreta handia erakartzen du eta metafora gisa gehiago erabiltzen da euskararen kasuan.

2.4. Esanahi batzuen eragina besteengan

Hitz, hitz konposatu, esapide eta esaeren saski zabal baten adigaiak nahasten dira, eta aztertzen ari garen adigaiak gainbaloratzea ekar dezake, eragina

jasotzen duena (eta ez eragina sortzen duena) bada kasu gehienetan. Har dezagun kasu gisa Hartsuagak (2012) dioena: edukiontzien izenak (*kaiku*, *tonto-lapiko* edo *olopoto*), betea ez egotea (*ez bete-betea*), hutsuneak edota zuloak (*harroputza izan* eta *ganbaran zuloa izan*), edo hutsik egotea (*hutsala*) iraintzeko edo gutxiesteko erabiltzen direla. Bere ustez, espresio hauek Neolitikoan sortu ziren, ekoizteko eta biltegitratzeko ideiak sortu zirenean; hustasuna eta hutsala baztertu eta gaitzetsi beharreko egoera eta ideia omen ziren garai hartan. Kasu honetan, adiera negatibo batek adigaia eragiten du.

Atsotitzetan, *Huts*-ek ‘akats, gabezia’ gisa duen esanahi negatiboa bertan da *hutsik aitortzen ez duenak*, *egia baino maiteago bere burua delakoan*, *hitz untzi*, *huts untzi delakoan* eta *hotsa eta utsa ez dira alkarren lotsa delakoan* (Garate 1998). Edonola, kasu positiboak ere anitz dira. Esate baterako, *ogi utsa*, *ona*; *gañien zeoxer badeu*, *obia* edo ‘ogi hutsa ona da, baina zerbait badu hobia da’; eta *iturriko ur garbia*, *hutsa delarik handia*. Kasu honetan adiera ontologikoa (‘ogia bere horretan’) eta positiboa (‘ogia ona da’) batzen dira. Beste kasu batzuetan negatibotasuna kolokan jartzen da zuzenean. Adibidez, *huts ala bete* edo *huts ala putz* ‘zein eskutan dagoen asmatzea’ jokorako bi izendapen dira, eta hemen *putz* (*Huts*-en aldaera negatiboa) eta *bete* (normalean zentzu positiboa duen adigaia) parekatzen dira.

Oro har, goian *huts* hitzean jaso den bezala eta behean *zulo* eta *bete* hitzetan jasoko den bezala, esapide positiboen kopurua oso altua da. Lehen balorazio batean, *huts* hitzaren esanahietan adiera negatiboak gailentzen direla sumatzen da, hitz hori duten esapideetan adiera positiboak, eta esateretan maila berean daude biak. Baina hurbilpen gisa: zentzu bata zein bestea izan ugariena, hizkuntzaren interes orokor eta berezi bat iradokitzen da hustasunean eta espazioetan. Kasu batzuetan, gainera, hutsaren sormena iradokitzen da; esaterako, ondoko bi erranairuetan: *ontzi utsak*, *soñu aundia* eta *gizona hutsetik sortzen eta hautsetan finitzen*.

3. Eremu semantikoak

Esanahi berdinak, antzekoak edo erlazionatuak dituzten hitz ezberdinek osatzen dute eremu semantiko bat, hau da, hitz ezberdinez adierazitako do-

meinu enpirikoa zein errealitatearen alde bat da. Ereku semantikoak zabalak izan daitezke, adibidez, ‘ibilgailuak’ eremua, automobilak, bizikletak, trenak, itsasontziak, helikopteroak eta espazio-ontziak barne; edo estua izan daiteke, adibidez, ‘Formula 1-eko autoak’ eremua. Ereku semantikoek existentziako eremuren baten deskribapenen bat erakusten dute beti; bestela esanda, ‘ibilgailuak’ edo ‘Formula 1-eko autoak’ eremu semantikoak domeinu enpiriko baten deskripzio epistemikoak dira. Ereku semantikoek domeinu enpirikoak erakusten dituzte, baina ez nahitaez existentziari hurbiltze bat edo hausnarketa ontologiko bat, ‘atomismo’ edo ‘estrukturalismo’ eremuetan bezala.

Hizkuntza batean adigai batek eremu semantiko handiagoa izateak adigai horren presentzia enpiriko handiagoa erakutsiko du edo hizkuntza horrek adigaiari emandako arreta handiagoa. Lehen *Archaeopteryx* fosila aurkitu zenean, adibidez, anomalia zientifikoa zen, eta hitzaren eremu semantikoak eta domeinu enpirikoak ale bakarra zuen. Gaur egun 11 ale dira, eztabaida dagoelarik espezie berekoak diren ala ez; edonola ere, eskuliburuetan eta kale hizkeran *Archaeopteryx* ‘dinosaurio hegoduna’ adigaiaren laburdura edo prototipotzat hartzen da, beste espezieetako aleekin eremu semantikoa osatuz (*Anchiornis*, *Xiaotingia* eta *Aurornis* espezieekin). Berdintsua da errepresentazio ontologikoetan: hasieran, teoria newtondarra Newtonen teorien multzoa zen; gerora, mekanismoa izendatzeko erabili izan da, Demokritoren atomismoarekin, Galileo Galileiren erregularismoarekin, Des-kartesaren metodologiarekin eta gainerakoen formulazioekin batera.

Hemen eztabaidatzen den *Huts* adigaia bietan legoke. Batetik, ‘hustasun fisikoa’-ren domeinu enpirikoa deskribatzen da, adibidez, ‘zaku hau hutsik dago’; bestetik, metafora enpirikoen multzo bat da, besteak beste, ‘hutsean jo’, ‘huts ala kausi’ eta ‘hutsaren hurrengo’; gero, ontologia aurreko metaforak barneratzen ditu, hala nola, ‘hori zaku hutsa da, zakua besterik ez’; eta azkenik, ‘zerbaiten hustasuna bere natura da’ ikuspegi ontologikoa dakar ‘zaku hutsa’ zentzu ontologikoan, alegia, ‘zakua bere horretan, zakua eremu adigai aratza besterik ez’. Zalantza da ea *Huts* adigaiari beste hitzen batek edota hitz batzuek euskarria ematen dioten, domeinu fisikoaren zentzuan, *Archaeopteryx*ari *Anchiornis*ek eta beste espezieek eman bezala, zein ontologiaren zentzuan, teoria newtondarrari atomismoak eta erregularismoak eman bezala, eremu semantikoak osatuz.

Horretan, *Huts* polisemia edo homonimia den zehaztearen helburuak ezaugarri semantiko bera duten hitzen taldea eta esanahi erlazionatuak dituzten hitzen taldea bereiztera garamatza.

3.1. Esanahi eta ezaugarri semantiko bera duten hitzekin *Huts-ek* duen eremu semantikoa: *Xahu* eta *Soil*

Xahu esanahi eta esamolde askotako terminoa da (Goenagak ondo garatua, 1975, 171.-179. or.) ‘desagerpen’, ‘suntsipen’, ‘sarraski’, ‘arpilatzea’, ‘miseria’, ‘alferrik galtze’ edo ‘hondamen’ kontzeptuak barne; eta aditza bezala ere erabiltzen da *xahutu* eran, ‘inor jokoan ezer gabe utzi’ eta zentzu negatiboko ‘garbitu’ edo ‘zikinkeriak kendu’ barne. Baina, beste alde batetik, *xahu* hitzak ‘purua’, ‘ordenatua’, ‘esentziala’ eta ‘distiratsua’ ere esan nahi du, eta, aditz gisa, zentzu positiboko ‘garbitu’ edo ‘findu’ eta ‘konpondu’ barne. Adibidez, *Jainkoa da izpiritu xahu* ‘Jainkoa izpiritu hutsa da’ esan nahi du.

Soil ere hitz berdintsua da, Goenagak garatua (1975: 180-184), ‘ez-egote’, ‘ez-izate’, ‘gabezia’ edo ‘eskasia’ esan nahi duena substantibo gisa; ‘hondatua’, ‘suntsitua’, ‘moztua’ edo ‘antzua’ adjektibo gisa eta *soildu* aditz gisa ‘ezer gabe geratzea’. Ordea, beste aurpegian, ‘bakarra’, ‘bakarrik’, ‘bat’, ‘bakuna’, ‘sinplea’, ‘purua’, ‘netoa’. *Soil-soilean*, adibidez, ‘zerbait eskusiboki bere izaeran’ esan nahi du.

Erabat esanguratsuak dira bi terminoak, *Huts*-en ‘ezereza = izaera’ kontraesan semantikoa beste termino batzuetan agertzeak bere homonimiarik eza berresten duelako. *Huts-ek* bakarrik ez, *Xahu*, *Soil* eta *Huts* partaide dituen taldeak modu berean jokatzen du esanahi kontraesankorrekin, alde batetik ‘ezereza’ edo ‘hutsarekin’ loturik eta, bestetik, ‘natura’ eta ‘araztasuna’ adieraziz. Horrek baztertzen du *Huts*-en semantika kontraesankorrean edozein kasualitate homonimiko, eta, iradoki baino haratago, irmoki sendotzen du munduaren interpretazioan parametro jakinen bat dabilela jokoan. *Xahu*-k eta *Soil*-ek, *Huts-ek* bezala, existentziaren izaeran hutsunea proposatzen duen adimen ontologikoren bat islatuko lukete, ikuspuntu hori termino desberdinetan islatzen den funtzionamendu gramatikalean

erregistratzen delarik; hau da, termino batean barik, baita eremu semantikoan ere.

Oro har, *Huts*-ek, *Xahu*-k eta *Soil*-ek ‘hustasun aktiboaren’ eremu semantiko komunean bat egiten dute, ezerezak betetzeak ekoizten dituela eta hustasunak purutasuna dakarrela onartuz (beherago argudiatuko den bezala) eta, horrela, hutsa gauzen izaera gisa antzemanen. Goenagak (1975: 171-185) *Xahu* eta *Soil* berrikusi zituen eta hizkuntza inplementazioan *Huts*-en ekintza semantiko analogoa nabarmendu zuen, baina, harrigarria bada ere, eta akaso bere hezkuntza jesuitarengatik, ez zien antzekotasun horiei jatorri edo isla ontologikorik antzeman; beste tradizio filosofiko batzuk ezagutu izan balitu, desberdina izan zitekeen balorazioa.

Bide beretik dator, baina ez da hain urrun heldu, *harro* hitza. ‘Barnean hutsik duena’ edo ‘barnean hutsuneak dituen’ izanik esanahi nagusia, bolumen handiak edo osotasunak izendatzen ditu sarri, adibidez, *persona harroa*, *itsaso harroa*, *haize harroa*, eta abar, baina ez du ‘naturak’ edo ‘izaera osoak’ izendatzeko jautzia egin. Hurrengo taldeari esleitzeko terminoa da, beraz.

3.2. Esanahi erlazionatua duten hitzekin *Huts*-ek duen eremu semantikoa: *zulo*, *harro*, *bete*, *lapiko*...

Zulo hitzak zulo fisikoei egiten die aipu ezer baino lehen. Kontuan har zuloak ‘hutsez beterik’ daudela, alegia, zulo bat hutsarekin gehien lotzen den fenomeno fisikoa dela, gorputz fisikoren batean ematen den edo hor ‘sartuta dagoen’ ‘hutsezko bolumen edo edukia’ delako. Adigai honetan arreta handia mantentzen du euskarak, aurrekoetan bezala, hedadura semantiko zabalarekin (OEH 2022). Adibidez, hitzari eta hitz konposatuei dagokienez, *zuloa* talde armatuen bahiketa-etxeak eta postontziak izendatzeko erabiltzen da. *Begi-zuloa* begiaren arroa da. *Untxi-zuloa* gordeleku bat da. *Leize-zuloak* eta *haitzuloak* leizeak eta kobak dira. *Amazulo* ‘amaren beharra’ da. *Ibar-zulo* harana da. *Zuloa* hilobia da, eta abar.

Hedadura zabala da baita esapideetan eta esaeretan ere. *Zulo guztien petatxuak ukan* edo ‘zuloetarako adabakiak izan’ denerako erantzuna izatea da.

Zulo berean bi aldiz erori akats bera bi bider egitea da. *Ipurdi batez bi zulo es-tali* aldi berean bi gauza egitea da. *Zulodun zakuan gorde* zerbait alferrik gal-tzea da. *Txapel zuloa* mantentzen da jokoa nork hasi erabakitzeke txanpon bat botatzea deitzeko. *Ganbaran zuloa izan* adimen-urritasunen bat paira-tzea da eta abar.

Harro hitza berdintsua da, baina hedadura semantikoa eta erabilera ez dira hain zabalak. *Huts* edo *barne huts* duelarik esanahi nagusia, alegia, ‘barnea hutsik duena edo barnean hutsuneak dituena’, bolumen handiak, emozionalak eta ia-osotasunak deitzeko erabilia da. Goazen pausoz pauso. Bolumen handiak deitzeko erabilia da, adibidez, ‘belaontziko oihalak harro puztu dira’ esaldian edo *pilota harrotu da* esieran (pilota ‘asko goratu’ dela deskribatzeko). Bolumen ‘emozionalak’ deitu ditugu esanahiak hitzunen hautemate emozio-naletatik sortua dirudienean; adibidez, ‘neska izateaz harro (edo zinez pozik) gaude’ eta ‘pertsonea harroa (edo handiustekoa) da’. Eta ‘ia-osotasunak’ diogu bolumen handitua, oso handia edo ia betea iradokitzen duenean; hala nola, *itsaso harroa* edo ‘zakarra eta nahasia’, *haize harroa* edo ‘bihurria eta zabala’, eta *harroputz* aldaera intentsiboa ‘hantustez betea’ esateko.

Kasu hauetan, *harro*-k hutsetik edo hutsuneetatik osotasunetarako bidea jarraitzen du, eta, adibidez, *harroputza* izateak ez du ‘gorakada’ edo ‘handi-pena’ irudikatzen, osotasun ia erabatekoa baizik. Baina *harro* adigaiak ez du, azkenik *Huts*-ek bezala, zerizanak edo naturak izendatzeko jauzia egin (ez du izaki edo gizaki baten izaera aratza izendatzen).

‘Hutsuneen eremu semantikoa’ osatzen dute *huts*, *zulo* eta *harro* bezalako hitzek, baina euskararen baitan duten garrantzia baloratzeko egokia da ere-mua zabaltzea. Asmo horrekin ‘Hutsuneen eta Bolumenen eremu semanti-koa’ arakatu dezakegu. Hemen bi talde ditugu aurrekoekin batera, Hartsua-gak (2012) nabarmenduak, *bete* eta *edukiontziak*. Lehen adigaia kognitiboki oso garrantzitsua da, behean argudiatuko den bezala. Bigarren azpierenmuan edukiontzien luzapen semantikoak sar daitezke, besteak beste, *kaiku*, *ton-to-lapiko* edo *olopoto* hitzek edukiontzien izenak erabiltzen dituzte ‘lelo han-dia’ esateko (kaikea, lapikoa eta potoa).

Hitz bakoitzaren azterketa nahi beste luzatu daiteke, baina goiko irizpi-deak hurbilpen gisa balio du: hizkuntza batean hitz baten esanahi-sorta za-

balak, batez ere beste hizkuntza bateko irismen estuagoarekin alderatzen denean, lehen hizkuntzako hiztunen interes handiagoa iradokitzen du kontzeptu horretan. Horren haritik, hizkuntza batean edo bestean *Huts*-en eremu semantikoaren barnean erlasionaturiko terminoen hedadura semantikoak alderatu ditzakegu. Adibidez, euskarazko *zulo* hitzarekin espainierazko ‘agujero’ (‘zulo’) alderatuz. Hor ikus daiteke ‘agujero’-ren esanahia zulo fisikoeetan zentratzen dela ia erabat eta oso gutxi agertzen dela metafora eta lokuzioetan (Cano Vela 1995).

Beste ñabardura batzuen bila ere joan daiteke azterketa, esate baterako, arreta linguistikoaren bila. *Gurpil-zuloa*, adibidez, ingelesezko ‘the hole of the wheel’ da, gehien ikusten den zulo nagusia barik, ‘a prick or a flat tire’, alegia, barnean ikusi ohi ez diren zulo ñimiñoak. ‘Zulo/agujero’, ‘gurpil-zulo/wheel hole’ eta pareko kasuen interpretazioa honakoa litzateke: euskaldunek eguneroko bizitzan ‘zuloei’ edo ‘hutsei’ inguruko hiztunek baino arreta gehiago eskainiko lieketela, eta hautemate horien maiztasuna eta eremu semantikoen zabalera korrelazioan dagoela. Eremu semantikoen zabalera eta ñabardura hauek hizkuntzen artean alderatzeko azterketa zehatzagoak egokiak direla baztertu gabe, jakina.

4. Zubi kognitiboak: *Huts*-en baitan eta *Bete*-ren bidezkoa

Eremu semantikoko hitz batzuek, sarri edota akaso gehienetan, eremuko adigai edo prototipo nagusiarekin erlazio kognitiboa dute. Hauek hil ala bizikoak dira kontranimioetan, dakarten esanahien kontraesana gainditzen edo ulertzen laguntzen dutelako. Hedadura semantikoak, eremu semantikoak eta erabilera soziokulturalak hizkuntza batean adigai batek duen garrantzia baloratzeko lagungarriak dira, baina zubi kognitiboak dira, kontranimio batean, haren jatorria eta zentzua ulertzeko giltzak. Logikaren lege aristoteliko edo ‘first-order’ delakoak apurtzen ditu beti aurka-hitz batek, baina zubi kognitiboak zera adieraz dezake: lege horien aplikazioa adigai berezietan zehatzuz, kontraesanak gaindi daitezkeela.

Bi adibide dira goiko kasuak, euskal *lumatu* (‘luma’ objektua delarik zubia) eta italiar *feriado* (‘ferian eguna eman’ akzioa delarik zubia). Zoritxa-

rrez, esan bezala, *Huts*-en kasuan ezintasunak erabatekoa dirudi, ‘existentziarik eza’ adieran zubi kognitiboren bat finkatzeak erabat ezinezko ematen duelako. Zubi kognitiboa lortzeko ‘hustasun fisiko’ adiera ‘natura, izaera’ adierarekin lotu beharko litzateke, baina nola liteke lortu ‘hustasunean zubi-lana egin’ adiera?

Egia esan, euskarak eskaintzen du, eskaini, zubi kognitibo hori. Bolumenten bidez ematen da. Edukiontzian batean edukiak zenbat eta bolumen txikiagoa izan, edukia hustasun fisikotik gertuago; zenbat eta bolumen handiago izan, betetasunetik gertuago. Metafora, berez, zera da: gauza edo existentzia zenbat eta bere izaera nagusiaz beteago egon eta zenbat eta gainerako eduki edo berezitasunek gutxiago nahasi izaera hori, gauza edo existentzia hori bere izaera absolututik, alegia, ‘bere horretan izan’ egoeratik gertuago. Hitz formaletan, bere natura ontologikoari lotuagoa.

Horren bidez kontranimio hau, logika formal, aristoteliko edo binarioan ezinezkoa bada ere, errepresentazio ulergarria egiten da, logika lauso, *fuzzy* eta dialektikoan. Hurbilpen kognitibo hau bi bide nagusietan azaltzen da. Batetik, *bete* edo ‘betetasun’ adigaiaren bidez; bestetik, *huts* adigaiaren aldaeretan beraietan.

4.1. *Bete*, *Huts*-en zubi kognitibo gisa

Bete hitzak (EH 2022; OEH 2022) semantika eta erabilera oso zabalak ditu: adibidez, *udaberri betea*, *lanpostu bat bete*, *urteak bete*; eta baita ere *hitza bete*, *esana bete*, *legea bete eta zorra bete*. *Bete* ‘asetzea, pozik egotea’ edota ‘haurdun geratzea’ ere izan daiteke. *Lo betea* eta *gau betea* ‘lo sakona’ eta ‘gau iluna’ dira. *Denborak bete* aipu egiten dio ‘emandako denbora betetzea’-ri (adibidez, ‘behia txahala egiteko denborak beteta dago’). Pertsona ez *bete-betea* ‘adimen gutxikoa’ da. Hedadura eta eremu semantikoak goiko sistemari jarraikiz neurtu daitezke, hemen *Huts*-en eztabaida argitzeko adina luzatuko gara, ez gehiago.

Esanahi batzuetan, inguruneke hizkuntzek metafora kognitibo bera erabiltzen dute; adibidez, *udaberri bete* ‘full winter’ eta *kargua bete* ‘to fill a position’ dira ingelesez. Hala ere, badirudi hedadura semantikoa zabalagoa

dela euskaraz. *Hitza bete*, *esana bete*, *legea bete* eta *zorra bete* ingelesez ‘to keep your word, to follow what is told you, to obey the law and to pay the debt’ dira, bakoitzean aditz desberdinez, baina guztietarako erabili ohi du euskarak *bete* metafora, akzio zehatzen deskribapenez landa.

Bestalde, euskaraz *Bete*-k *Huts*-ekiko esteka nabarmena du. Adibidez, *kargua bete* ‘to fill a position’ da, metafora beraz, baina *kargua bete*-ren aurkakoa, *kargua hutsik* dena euskaraz, ez da ‘void position’ (‘a position not filled, not covered or unoccupied, vacant’ baizik). Ingelesez ez da ‘void’ metafora bezala erabiltzen kasu honetan, eta ez da, beraz, *bete*-rekin erlazioan sentitzen.

Alde hauek guztiek eta hitzaren erabilera zabalak *Huts*-en zubi kognitibo gisa aritzeko hautagai ezin hobea giten dute hitz hau. Goazen pausoz pauso eztabaidatzera.

4.1.1. *Bete*-ren *hedadura semantikoa*

Hedadura semantikoari dagokionez, *hitza bete* hitza mantentzea da eta *aho beteko hitza* eta *bihotz beteko hitza* atseginez esandako hitzak dira (aldiera bat *aho beteko gezurrak* dira). Erabiliagoa da, akaso, *ontzi bete zerbait* zerbait bezalako ontzia esateko, ‘baso bete ur, mesedez’ eskaeran bezala. Eduki ez-materialetarako ere balio du, *galtzak bete lan* ibili gaitzkeelako, adibidez. *Mundu bete* (pertsonek edo gauzak) pertsona edo gauza piloa dira. Eta *betean ibili* abiadura edo erritmo onean ibiltzea da. Hitzak unitatea edo *bat* esanahia ere badu, hala, *ordubete*, *astebete*, *hilabete*, *urtebete*, *hazbete* eta *oinbete*; era berean, metrologia terminoekin: *metro bete* kasuan metro osoa dela esaten da.

Kasu hauetan euskarak bolumen fisikoei eskaintzen dien arreta kognitibo hauteman daiteke. Eta bolumenen betetasuna sarri erabiltzen du, metafora gisa, existentziaren gaiak sentitzeko eta ulertzeko. Batetik kopuruak izendatzen ditu, bestetik osotasunak eta, azkenik, gertaerak edo balorazioak. Kopuruak edo horiek bezalakoak adierazteko taldean dira segidakoak. *Itsaso bete zerbait*, ‘zerbaiten kopuru izugarria’ esateko. *Begia bete* hainbat lokuziotan ‘primeran, erabat’ edo ‘gogokoen’ esateko metafora da

(adibidez, ‘asko gustatu zaigun horrek begia bete digu’). *Berez bete* edo ‘nor bere buruaz beterik egotea’ ‘harro egotea’ da.

Osotasunak eta parekoak adierazteko taldean, *zerbaiten edo norbaiten bete izan* ‘zerbaiten edo norbaiten antzekoa edo gauza bera izatea’ da, adibidez, *oinen bete*, *zapata* edo *oina beteko zapata* aldaerak ‘oinari ondo egokitzen zaizkion zapatak’ du esanahi. *Gizabete* bat edo ‘gizaki oso bat’ (zazpi oin edo 1.949 metro) neurri estandarra da euskal metrologian.

Gertaerak edo balorazioak adierazteko taldean, ontzi bolumetrikokoak adimen maila iradokitzeko erabiltzen direla ezaguna da: *lelo ontzia* edo *tontolapiko* lelotzat hartzen diren pertsonen deskribapenak dira. Eta benetan iradokigarria da *atze bete* esapideak ‘zerbaitek edo norbaitek jarraitua izatea’ esanahia duela (adibidez, ‘atze bete zaleekin nabil, musikari ospetsuak bezala’), sentipen emozional hori betetasunaren hautematearekin deskribatuz.

4.1.2. Bete eta Huts

Aurreratu bezala, *bete-ren* adiera asko *huts* kontzeptuarekin osagarriak dira, *lanpostua bete da* eta *lanpostua hutsik dago* esaldien kasuan bezala. Izan ere, *bete* eta *huts* bizitzako alde zehatzei aplikatu ohi zaie; adibidez, *bete-hustu* zamalanak dira, eta *beteka*, ‘hutsuneak betetzeaz’ landa, ‘aisian’ da. Baina bizitzaren orokortasunari aplikatzea ohikoagoa da, horrela, bizitzaren gorabeherekin eta aurreikusi ezinarekin lotzen dira sarri. Pluralean, *huts-beteak* bizitzako gorabeherak dira, gertakarien txandak eta patuaren gorabeherak. Zerbait *Huts edo bete utzi* bizitzaren menturan uztea da. Eta, alde honetan, *huts-en* alde ontologikoari lekua egiten zaio: *huts bete*, ‘betetzea, hornitzea, okupatzea’ izan daitekeen bezala, ‘hutsa eta betea, akatsa eta perfekzioa’ ere izan daiteke.

Lotura kognitibo horrek graduetan ere jarduten du: *betetzeke* osatu gabea da, ez da existitzen; *bete-arin* erdi betea da, ‘izaera ertaina’ du; eta *betea* edo *betea-betea* bere izaera osoa edo erabat osoa duena da. Horrela, *betea* egotea edo izatea ‘osoa, erabatekoa, perfektua’ kontzeptuen sinonimoa da. *Oso-bete* da ‘erabateko, goitik beherako, guztizko’, baina pertsonen dagokienez, *betea ez izan* eta *oso-osokoa ez izan* ‘nahikoa adimen ez izatea’ da. Eta *osaga-*

rri betean eta betearen betea, ‘betetasun gorena’ eta ‘santutasun osoan’ esateko erabilia izan da.

Horrela, *beterik ez egon, betetzen ibili, beteta egon* eta *betea izan* katebegiek *huts* dute hasieran eta amaieran. Zerbait bere-berea duen horretaz *beterik ez egotea* edo *hutsik egotea* berdina da, ez duela bere-berea duen hori (adibidez, *pertsona horrek gizabiderik ez du* edo *gizabideaz hutsik dago*). *Betetzen ibili* eta *beterik egon* zerbaiten existentziarako bideak dira (adibideari jarraikiz, *pertsona hori gizabidez betetzen ari da pixkanaka-pixkanaka* eta *pertsona hori gizabidez beterik dago*). Eta, azkenik, *zerbaitek betea izan* edo *zerbait huts izan* izate horren maila absolutuari edo ontologikoari egiten dio aipu, izaera puru eta gorenari (*gizabidez beteta dago pertsona hori* edo *pertsona hori gizabide hutsa da*).

4.1.3. Bete, Huts-en zubi kognitibo gisa

Zerbait betetzearen irudi kognitiboa ‘existentzia hautemangarrian forma hartzea’-ren metafora gisa jarduten da zenbait hizkuntzatan, goiko ingelesezko adibideek erakutsi bezala (e. g. ‘full winter’), eta euskaraz hori hustasunaren egoerarekin eta *Huts*-en adiera ontologikoarekin lotzen da. Era honetan, *bete* zubi kognitibo erabat egokia gertatzen da gauzen gabeziatik edo *hustasunetik*, bolumen fisikoak betetzearen adimen metaforaren bidez, gauzen existentzia oso edo *Huts*-era igarotzeko. Izaerarik ezean edo hustasun fisikoan betetasuna zero da; izaera absolutuan betetasuna hamarretik hamarrekoa da. Bi muturren arteko zubi kognitiboa, beraz, betetasuna da.

Horrela, *Huts*-ek ‘bere izaeraz gabetua’ eta ‘bere izaeran aratza’ adieretan duen kontranimotasuna ez da nahitaez halabeharrezko homonimoa, zubi-gintza kognitiboz erlazonaturiko esanahiekin ondo oinarritutako polisemia izan daitekeena baizik, (*erabat*) *betea* eta *hutsa* (*edo purua*) pareko adigaitzat joz, *betegabea* eta *hutsik* (*betegabe* gisa) parekotzat jo daitezkeen bezala. *Be-teagoa egon* eta *hutsagoa egon*, horrela, existentziaren eta existentziarik ezaren arteko sentipen kognitibo gisa hartzen da, *Huts/Bete* pareak euskararen kognizio-adimenean kasu berezia inplikatzeko du.

Ondorioz, *luma-k lumatu*-ren ‘lumaztatu’ eta ‘lumak erauzi’ esanahien artean zubi kognitiboa egiten duen bezala eta italierazko *feria* hitza berak

‘oporrak’ eta ‘lanegunak’ adieren artean egin bezala, *betea* kontzeptuak *huts* ‘gabezia gisa’ eta *huts* ‘existentzia gisa’ adieren arteko zubi kognitiboa egiten du, beste hainbat esanahitan egiaztatu daitekeena. Besteak beste, *betegin* ‘zintzoa, zuzena, perfektua’ eta baita ‘perfektua, amaitua’ adierazteko erabiltzen denean. Hemen, ‘perfektua’ ‘osorik bete eta amaitu’ gisa ikusten eta sentitzen da, ‘erabat bete’ gisa. Eta euskal adimenak bi esanahiak nola lotzen dituen zuzenago uler daiteke eskarmentu mistikoaren hasiera “itxaropen uts-utsa[, b]añan uts-bete-betea, ordea” gisa deskribatua izan denean (Ugalde, OEH 2022-ko *huts bete* sarreran aipatua).

Azterketa honen hasiera berreskuratuz (goiko 1, 2 eta 3 esakuneeekin), ezer ez duen bihotza eta bihotza bakarrik dena, *bihotz hutsa* da. Kognizio hasiera hau (1 eta 2 esakuneeetan) lan honetan aipatutako beste hizkuntzetan betetzen da, adibidez, ingelesezko ‘mere, simple’ delakoan, baina euskaraz oso eremu semantiko zabala eratu du, *huts* eta *hustasuna* bilduz (3 esakuneean).

4.2. *Huts-en* baitako zubi kognitiboak

Hustasuna eta izatea betetasunaren bidez kognitiboki lotzea ez da bakarrik *bete* adigaian gertatzen, *Huts-en* adigaian bertan ere agertzen da. Ikus nola hurrengo laukotean. *Titi huts* kasua hustasun fisikoari dagokio, ‘esnerik gabeko titien ama’ da (ez da ulertzen ‘dena titia den ama’), eta berdin *sakela-huts*. Beste kasuek existentzia gabezia honetatik existentziarako jauzia egiten dute, baina ez osorik: *zentzu-huts* ez da ‘zentzurik gabekoa’, ‘oso zentzuduna’ baizik. Eta jauzia neurri osoan ere etor daiteke: *sabel huts* ‘hutsik dagoen sabela’ da (norbait ‘sabela hutsik duela dabil’), baina baita ‘dena sabela’ osotasunaren adieran (norbait ‘sabela da erabat, sabela besterik ez’). Amaitzeko, kasu batzuk ez dute adiera ontologikoa baizik: adibidez, *urre huts* ‘urre puru’ gisa bakarrik ulertuko litzateke.

Huts-ek, izatez, adiera denak bil ditzake hitz bereko errepikapenean. *Huts-huts* da ‘hustasun handia edo osoa duela’, hustasun fisikoaren zentzuan. Baita izan daiteke ‘biluzik, larrugorritan’, kasu honetan besteekiko gabezia delarik arreta, ‘gainontzeko ezer gabe, beste ezer gabe’ adiera fisi-

koarekin. Eta izan daiteke ‘erabatekoa, hori da bere natura’ adiera ontologikoan. Azken biak lotzean gertatzen da zubi kognitiboa, sinonimotzat edo gertukotzat hartuak direnean; adibidez, ‘larrugorrian eta huts-hutsa atera nintzen ni amaren sabeletik’ esaldian.

Kasualitate gabezia, berriz ere, jokabide kognitibo hori beste hitzetan emateak erakusten du. *Lur huts* ‘zorua biluzik edo koltxoirik gabe, etab.’ edo ‘lur biluzia, landaredirik gabea’ da (‘hustasun fisikoa’ren adiera ‘beste ezer gabeko’ adierara joz); baita ‘lur soila’ (‘besterik gabeko lurra, bere horretan eta bere izaeran’ adiera ontologikoa). *Moko-huts* da ‘berritsua’ edo ‘mokoan asko aritzen dena’; baina baita ‘mokoak bakarrik, dena mokoak eta ezer ez gehiago’. *Buru-huts* da ‘bururik gabekoa edo ‘memeloa’ eta baita ‘bakarrik burua’ edo ‘txapelik gabe’ joan. Zubi kognitiboa erabatekoa da *barne-huts* edo ‘barrutik hutsik dagoena, hutsa’ kasuan, barrukoak ez daukala ezer, hori besterik ez dela adierazten da, une eta era berean.

Kasualitaterik eza mantenduko litzateke *huts* monema nagusi edo errepi-kapen gisa daukaten kasuetan. Adibidez, *hutsez* ‘akatsez edo gabezia’ da hustasun fisikoaren adieran (esate baterako, ‘hutsez errendatu behar dute kontu hertsia), ‘egitearen indarrez’ da bolumenaren adieran (‘hori esatearen hutsez lortu dezakezu’) eta ‘bakarrik’ (‘tanta batek hutsez zula dezake solairua’) edo ‘horrekin, besterik gabe’ (‘itsuak ukitu hutsez ezagutzen zaitu’) adiera ontologikoan.

4.3. Adiera negatiboak versus zubi kognitiboak

Huts-en adiera negatiboak (‘akatsa, gabezia’) nabarmenduak izan dira ‘euskal hutsa’ delakoaren eztabaidan, horrelako adigairik ez dagoela esateko (Hartsuaga 2012). Jadanik horren balorazioa egin daiteke hemen. Hasteko, zubi kognitiboa eta adiera ontologikoa egon badaude. Nola funtzionatzen duten garbi ikus daiteke kasu zehatzetan. Esate baterako, *teila hutsa* ‘teila bakarrik’ adiera du besteen artean, entzuleak horretan jartzen du arreta, teilan; baina *teila-huts* edo *teila hutsean* ‘dena biluzik edo hutsik, teilatua baino ez duena’ esanahia ere badu eta, orduan, entzuleak teilapean jartzen du arreta, hor dagoen espazioaren hustasunean.

Adiera negatiboen garrantzia ezin uka (OEhk zerrendan lehen postua ematen dio), baina osotasunari dagokien terminoek bizitzaren alderdi hori nahitaez barneratu behar dute, errealistak izan nahi badute, behintzat. Hitzaren errepikapena duten hitz konposatuei begiratzea interesgarria da, beraz, auzia baloratzeko. Minimalena, *huts-hutsa*, ez da ‘erabateko akatsa’, ‘erabat xahu, puru eta aratza’ baino. Eta ez dirudi kasualitatea, errepikapen konposatuetan mantentzen delako; adibidez, *baruts-uts* edo ‘barau huts-hutsa’ ez da ‘barau ñimiñorik gabe’, ‘erabateko barau absolutua’ baizik. *Ezer-huts* mutur gorena litzateke: ez da ‘akats galanta’, adiera negatiboan eta ez da ‘ezer gabe’ edo ‘zerbait’, adiera literalean; ‘ezer purua eta aratza’ adierazten du, adiera ontologikoan.

Kasuak oro har ikusirik, lehen esanahian adiera negatiboak (‘gabezia, akatsa’) sarriak dira (adibidez, *oinutsik* eta *azal-huts*), eta bada zubiaren pasagunea besterik ez duen kasuren bat ere (adibidez, *soldadu huts* ‘soldadu soila, gradurik gabea’ esateko, beste adierarik gabe), baina zubi kognitiboa duten kasuek gehiago absolutua osatzen dute (hor leudeke *negar-huts*, *irudi-huts*, *arto-huts*, *gezur-huts*, *zentzu-huts* eta abar).

5. Ondorioak

Huts-en kontranimotasuna polisemikoa ala homonimikoa den argitzeko alderdi linguistiko eta kognitibo-linguistikoak berrirakurri dira hemen, honakoak ondorioztatuz: adigaiak hizkuntzan arreta zabala du, hedadura semantiko zabalarekin eta eremu semantiko anitzekin; era berean, kontranimotasun ustez ezinezko eta absolutua zubi kognitiboen bidez gaintitzen da, bai beste hitzetan eta bai hitzean bertan.

Duen ikuspegi ontologikoa ausazkoa edo zentzugabea dela esatea albortu daitekeela ematen du, beraz, argudio linguistikoen indarra dela-eta. Gauzen ‘izaera, natura’ definitzen da, eta horri hurbiltzeko zubi kognitiboak eskegi, kontzeptualizazioaren alde guztiak estaliz. Adibidez, *xahu*-k eta *soil*-ek osotasunekiko adiera ontologikoa dute, baina ez dute bolumen igoe-ra-jaitsiera adierazten; *harro*-k ez du adiera ontologikoa, baina bai bolume-

trikoa (*pilota harrotu* edo ‘goratu’ da, eta *itsaso harroa* edo ‘zakarra’); eta *bete-k* (zubi kognitibo gisa) bi adierak ditu.

Dena den, *Huts*-i buruz izan den eztabaida historikoa gehienbat kultura- la izan da, linguistikoa baino gehiago, eta hemen azken alde hori kontrastatu dugu. Eztabaida osoaren zentzua eta trinkotasuna egiaztatu nahiko balitz, azterketa-eremua zabaldu beharko litzateke. Besteak beste, baina bereziki, adiera ontologiko horri kulturaren pareko adigaiaren sareren batek laguntzen ote dion bilatu, logika ezintasunak benetan erabatekoak diren ebatzi eta testuinguru onto-epistemikoren batek edota enpiria moduren batek sorosten duen zehaztu.

Hitz bitan, honakoa da ondorioa: eztabaidak jarrai dezakeela, balorazio orokorra eskuratu ahal izateko hizkuntzalaritza-ariketa diziplinartekotuz, eta ekarpen berriek hemengo edukiak kolokan jar ditzaten saihestu gabe. Azken balorazioa bata ala bestea izan, ez da makala *Huts* adigaiaren kontranimotasun ahalmena, euskal intelektualentzat hainbat esparrutan eztabaidagai bera ekarriz. Batek daki euskal kultura modernoaren bizitasunerako frogaharritzat ere har litekeen.

6. Aipu-iturriak

AKMAJIAN, A., DEMERS, R. A., FARMER, A. K., & HARNISH, R. M. (2017). *Linguistics: An introduction to language and communication*. Cambridge, MA: MIT Press.

AZKUE, R. M.^a (1969). *Diccionario vasco-español-francés*. Bilbao: La Gran Enciclopedia Vasca.

CANO VELA, Á. G. (1995). *El campo semántico “agujero” en español*. Cuenca: Universidad de Castilla-La Mancha.

CARSTON, R. (2021). «Polysemy: Pragmatics and sense conventions». *Mind & Language*, 36(1), 108-133. doi:10.1111/mila.12329

CLARK, D. (2013). «The semantic range of wine and freond in old english». *Neuphilologische Mitteilungen*, 114(1): 79-93.

EH. (2022). *Euskaltzaindiaren Hiztegia*. Bilbo: Euskaltzaindia.

GARATE, G. (1998). *27.173 atsotitzak, refranes, proverbes, proverbias*. Bilbo: BBK fundazioa.

GOENAGA, A. (1975). *Uts: La negatividad vasca*. Durango: Leopoldo Zugaza.

HARTSUAGA, J. I. (2012). «Hutsa eta betea», in *Hitzak fosil*. Donostia: Hiria: 31-77.

HOWIE, L. (2012). «Witnessing terrorism», in *Witnesses to terror*. Berlin: Springer, 155-175. doi:10.1057/9781137271761_8

MURODOVA, N. I. & DJUMABAEVA, J. S. (2019). «Conceptual enantiosemy». *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*, 2(7), 75-81. doi:10.32996/ijllt.2019.2.7.11

OEH. (2022). *Orotariko Euskal Hiztegia*. Bilbo: Euskaltzaindia.

ORTIZ-OSÉS, A. (2007). *Los mitos vascos: Aproximación hermenéutica*. Bilbao: Universidad de Deusto.

OTEIZA, J. (1963). *Quousque tandem!* Donostia: Auñamendi.

POOLE, S. C. (2004). *An introduction to linguistics*. Basingstoke: Palgrave.

SEGUROLA, I. (2020). *Sed quia sua*. Donostia: Erein.

TRASK, R. L. (2015). *A dictionary of grammatical terms in linguistics*. London: Routledge. doi:10.4324/9780203393369

ZULAIKA, J. (2003). «Introduction: Oteiza's return from the future», in J. d. Oteiza (ed.), *Oteiza's selected writings*. Reno: University of Nevada: 9-82.